

Alegeri prezidențiale în România postcomunistă

■ ALEXANDRU RADU, DANIEL BUTI

[The National University of Political Studies and Public Administration (SNSPA)]

Abstract

In the three decades of post-communism, Romania organized eight editions of the presidential elections. Following these electoral moments, Romania had four presidents. The article provides scholars with relevant election data on the eight rounds of elections, highlighting their particularities and contextual elements. It contains electoral statistics that can draw a general picture on the presidential elections in Romania.

Keywords

presidential elections; Romania;
post-communism; republic

1990

Prima competiție prezidențială de după prăbușirea regimului comunist a avut loc pe 20 mai 1990, în paralel cu alegerile parlamentare, și aces-
tea aflate la prima ediție. Alegerile s-au desfășurat într-un context socio-politic instabil, specific perioadei de tranziție din Estul postcomunist. În mod specific, debutul postcomunismului românesc a fost marcat de confruntarea *post-factum* dintre comuniști și anticomuniști sub forma conflictului politic dintre Frontul Salvării Naționale, de o parte, și partidele istorice reconstituite, de cealaltă parte.

Sub aspect juridic, alegerile prezidențiale au fost reglementate de Decretul-lege nr. 92/1990¹, adoptat de CPUN în data de 14 martie 1990, care institua modul de scrutin majoritar absolut, respectiv sistemul cu două tururi, al doilea tur fiind unul închis. Astfel, articolul 73 al normei electorale preciza: „Este declarat președinte al României candidatul care a întrunit votul a cel puțin jumătate plus unu din numărul alegătorilor înscriși în listele electorale. În caz că nici unul dintre candidați nu a întrunit această majoritate, se organizează al doilea tur de scrutin, în a doua duminică ce urmează alegerilor, între primii doi clasați în ordinea voturilor

---

1 Vezi Monitorul Oficial al României, an II, nr. 35 din 18 martie 1990.

obținute. Este declarat ales candidatul care, la al doilea tur de scrutin, a obținut cel mai mare număr de voturi.” Adăugăm că scrutinul majoritar absolut a fost preluat de toate legile electorale ce i-au succedat decretului-lege din 1990, utilizarea unei astfel de formule electorale fiind proprie alegerilor pentru funcții monocratice precum cea de președinte al unei republici de factură (semi)prezidențială.

Oarecum surprinzător prin raportare la numărul mare al partidelor care au concurat în alegerile parlamentare paralele – 67 de formațiuni politice au candidat pentru prima cameră parlamentară –, în competiția prezidențială s-au înscris numai trei candidați: Ion Iliescu, din partea FSN², Radu Câmpeanu, liderul PNL³ și Ion Rațiu, reprezentant al PNȚCD⁴, cel mai mic număr de candidați din întreaga istorie a alegerilor prezidențiale românești.

Pe listele electorale au fost înregistrați 17.200.722 votanți, din care s-au prezentat la urne 14.825.616 (86,19%), record absolut al scrutinului prezidențial. În același timp, numărul voturilor nule a fost considerabil, deși nu cel mai ridicat din istoria alegerilor postcomuniste, ajungând la 447.923 (3,12%)⁵.

Ion Iliescu a obținut, încă din primul tur de scrutin, majoritatea absolută a voturilor, astfel că prezidențialele din 1990 au fost singurele în care nu a mai fost necesară organizarea unui al doilea tur de scrutin pentru departajarea candidaților. Față de Radu Câmpeanu, care a adunat 1.529.188 voturi (10,64%) și de Ion Rațiu, votat de 617.007 (4,29%) dintre participanți, Ion Iliescu a primit voturile a 12.232.498 dintre cetățeni (85,07%). A câștigat alegerile în 39 din cele 41 de circumscripții electorale, excepțiile fiind cele două județe locuite în majoritate de maghiari, unde a primit 32,12% din voturile exprimate de participanții la scrutinul din Covasna, respectiv 19,56% în Harghita, scoruri peste cele înregistrate de partidul său. În ambele județe, preferatul alegătorilor a fost liberalul Radu Câmpeanu (65,95% în Covasna și 76,58% în Harghita). Ion Iliescu a obținut scoruri electorale peste media sa națională într-un număr de 29 de circumscripții, reprezentând 70,70% din totalul celor 41 (Alba, Argeș, Bacău, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Brăila, Buzău, Caraș-Severin, Călărași, Constanța, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Maramureș, Mehedinți, Neamț, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Vâlcea și Vrancea). Cel mai bun scor l-a înregistrat în județul Botoșani (96,20%), dar a obținut peste 95% din voturile exprimate în alte 6 circumscripții electorale, situate în provinciile Moldova (Neamț și Vaslui) și Muntenia (Buzău, Călărași, Ialomița și Olt) și peste 90% în altele 15, poziționate din nou în cele două provincii istorice dar și în Dobrogea (Argeș, Bacău, Brăila, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Iași, Mehedinți, Suceava, Teleorman, Tulcea, Vâlcea, Vrancea). În București a obținut 76,72% din voturi, fiind al optulea cel mai prost scor electoral, înaintea celor înregistrate în circumscripțiile Cluj (73,82%), Timiș (70,16%), Satu Mare (69,29%), Bihor (68,38), Mureș (60,35%), plus Covasna și Harghita.

Victoria categorică a lui Ion Iliescu a fost dublată de cea a FSN, care și-a adjudecat peste două treimi dintre mandatele parlamentare. În aceste condiții,

---

2 Frontul Salvării Naționale s-a constituit oficial ca partid pe data de 6 februarie 1990, după separarea formală de organismul puterii revoluționare (Consiliul Frontului Salvării Naționale), avându-l ca președinte pe Ion Iliescu, confirmat în această funcție cu ocazia primul congres al FSN (7 aprilie 1990), totodată președinte interimar al republicii, ca președinte al CFSN.

3 Partidul Național Liberal, cel mai vechi partid politic din România modernă (constituit în 1875), a fost refondat oficial pe 15 ianuarie 1990, misiunea renașterii partidului fiind asumată de un grup de vechi liberali, parte din exil, printre care Radu Câmpeanu, I.V. Săndulescu și Dan Amadeu Lăzărescu.

4 Partidul Național Țărănesc – creștin democrat, născut în 1926, a fost refondat pe 11 ianuarie 1990 (fiind primul partid politic constituit după căderea comunismului), sub conducerea lui Corneliu Coposu, figură proeminentă a țărănismului istoric.

5 Cf. *Rezultatul alegerilor din 20 mai 1990*, Monitorul Oficial al României, an. II, nr. 81-82 din 8 iunie 1990.

hiper-majoritatea parlamentară a FSN a generat un guvern monocolor, primul și singurul din întreaga perioadă postcomunistă de această factură, condus de Petre Roman, profesor la Politehnica bucureșteană și lider, alături de Ion Iliescu, al FSN. Aparent surprinzător, tandemul politic Iliescu-Roman nu a funcționat decât în primele luni ale legislaturii. La un an de la alegeri, Petre Roman și-a pierdut mandatul de premier, în timp ce Ion Iliescu a pierdut controlul asupra FSN.

În ansamblu, primul mandat prezidențial al lui Ion Iliescu, de numai doi ani, poate fi caracterizat ca fiind unul de tranziție, atât din perspectivă politică, cât și juridică.

1992

Gândite inițial să aibă loc pe 3 mai 1992, noile alegeri prezidențiale (și parlamentare), primele de după adoptarea Constituției (8 decembrie 1991), au fost amânate succesiv pe 30 iunie și 26 iulie, pentru ca în cele din urmă să fie organizate pe 27 septembrie același an (primul tur). Formal, motivul amânărilor l-a constituit întârzierea adoptării legilor electorale – votul final fiind dat de Parlament pe 17 iunie 1992 –, dar cronofagele dezbateri parlamentare pe teme electorale au avut, în bună măsură, rațiuni tactice, căci scena politică, în special pe partea ei stângă, era în plin proces de reaşezare. Separat în martie 1990 de Frontul Salvării Naționale condus de Petre Roman, Frontul Democrat al Salvării Naționale, declarat social-democrat de centru-stânga și revendicând platforma-program din 22 decembrie 1989, devine partid cu acte în regulă pe 30 aprilie 1992. Noul Front și-a ținut prima adunare generală națională pe 27-28 iunie 1992, președinte fiind ales Oliviu Gherman. De partea cealaltă, recent constituita Convenție Democrată⁶ traversase prima sa criză internă, după divorțul declarat de PNL în urma alegerilor locale⁷, decizie care, pe de altă parte, a fost urmată de o nouă schismă liberală, prin constituirea, pe 29 aprilie 1992, a PNL-CD. Acesta, împreună cu mai vechea dizidență liberală, PNL-AT, din care între timp se desprinsese NPL, au devenit noii parteneri liberali ai CDR.

Primul tur al alegerilor prezidențiale s-a desfășurat 27 septembrie 1992, scrutinul desfășurându-se în aceleași condiții juridice ca și cel precedent, respectiv în condițiile scrutinului majoritar absolut, deși a fost formulată o codificare juridică nouă.⁸

La startul competiție s-au prezentat șase candidați, toți cu susținere partizană, chiar dacă numai trei cu carnet de partid. Bucurându-se de un suport popular încă substanțial, dar și contestat în diferite medii politice și civile, Ion Iliescu a intrat din nou în cursa prezidențială, sub deviza: „Cred în schimbarea în bine a României”⁹. Președintele în exercițiu, formal fără apartenență politică, a candidat de această dată din partea FDSN. Ion Iliescu a fost susținut și de alte două partide minore de stânga, precum PUSD și PSoDR. Republican convins, Ion Iliescu se declara, ca exponent al stângii, adeptul tranziției graduale de la economia centralizată la economia socială de piață, realizabilă prin efortul conjugat al tuturor forțelor constructive ale țării, unitatea (politică, națională etc.) fiindu-i o temă dragă. Moderația și

6 Pe 21 septembrie 1991 liderii partidelor istorice au convenit constituirea Convenției Democratice. Pentru amănunte, vezi Dan Pavel, Iulia Huiu, „Nu putem reuși decât împreună”. *O istorie analitică a Convenției Democratice 1989-2000* (Iași: Polirom, 2003).

7 Pe 11 aprilie 1992, în cadrul Delegației permanente a partidului, Radu Câmpeanu a anunțat retragerea PNL din Convenție, motivând că „o alianță mamut de tip CDR nu se mai justifică decât prin dorința celor foarte mici de a deveni ... mari” (cf. Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României* (București: Mașina de scris, 1995), 215).

8 Vezi *Legea nr. 69/1992*, Monitorul Oficial al României, nr. 164/1992.

9 Vezi Ion Iliescu, *Momente de istorie III. Documente, interviuri, comentarii – septembrie 1991-octombrie 1992* (București: Enciclopedică, 1996).

echilibrul erau, așadar, liniile de forță ale programului său politic, „concordant cu imaginea lui Ion Iliescu în rândul electoratului său: un om echilibrat, care dorește o reformă graduală, oferind liniște, convergent cu sloganul folosit în campanie *Un președinte pentru liniștea dumneavoastră*.”¹⁰

Principalul său contracandidat era nou-venitul în politică Emil Constantinescu, profesor universitar și rector al Universității București, și el fără carnet de partid, dar candidând din partea CDR și a formațiunilor politice și civice satelite. Ca prezidențiabil, Constantinescu a marșat pe elementele simbolice ale Revoluției – libertate, speranță, moralitate –, dar și pe anticomunismul și monarhismul specifice Convenției. De altfel, candidatul CDR și-a început campania, dusă sub sloganul „Să reclădim împreună speranța”, la Timișoara, locul de unde a pornit revoluția română¹¹. FSN nu l-a aruncat în lupta pentru fotoliul de la Cotroceni pe liderul său, ci pe medicul Caius Traian Dragomir, mai degrabă necunoscut publicului, ale cărui principale teme ale campaniei electorale au fost capitalismul, protecția socială și republica. Aparent hazardată, opțiunea prezidențială a FSN a fost una rațională, în condițiile în care Petre Roman, deși un politician popular, nu putea beneficia de voturi suficiente nici din partea stângii, nici a dreptei pentru a-și asigura mai mult decât o participare de palmares. Cel mai excentric candidat al prezidențialelor din 1992 a fost Gheorghe Funar, din partea Partidului Unității Naționale a Românilor. Deși economist de formație și având o carieră universitară în domeniu, Funar nu și-a centrat discursul electoral pe teme legate de reforma economică. Campania sa a fost una preponderent negativă: anti-Iliescu, anti-Constantinescu și anti-maghiară. S-a mai făcut remarcat prin siguranța de sine cu care își anunța victoria electorală¹². Candidații minori ai alegerilor prezidențiale au fost Ioan Mânzat, necunoscut publicului larg, dar notoriu în rândul comunității științifice a fizicienilor, din partea Partidului Republican, și Mircea Druc, originar din Republica Moldova, cu cetățenie română în iunie 1992, independent susținut de Mișcare Ecologistă Română¹³.

La vot s-au prezentat 12.496.430, adică 76,28% din totalul celor 16.380.663 de cetățeni înscrși în listele electorale. Numărul voturilor nule au ajuns la 580.617, astfel că voturile valabil exprimate au totalizat 11.898.856.

Dintre acestea, lui Ion Iliescu i-au revenit 5.633.465 de voturi, adică 47,34%, insuficiente însă pentru a repeta performanța din urmă cu doi ani. Candidatul FDSN a câștigat competiția în 27 de județe, situate, cu două excepții (Hunedoara și Maramureș), în afara arcului carpatic, plus Bucureștiul, acestea trei fiind și circumscripțiile în care a obținut doar o pluralitate a voturilor exprimate. Scorul său câștigător cel mai bun a fost înregistrat în județul Călărași (73,17%), iar cel mai slab în București (42,29%). Pe locul secund, deși la o distanță mare, s-a situat candidatul CDR, Emil Constantinescu beneficiind de 3.717.006 voturi (31,24%), cu mai mult de un milion și jumătate peste voturile parlamentare ale Convenției. Constantinescu a excelat în județele cu populație maghiară majoritară (Covasna – 82,17% și Harghita – 88,12%), dar a obținut peste jumătate din voturile exprimate în altele trei (Mureș – 50,71%, Satu Mare – 59,01% și Timiș – 51,08%), câștigând alegerile, în total, în 12 județe (29% din cele 42), toate din Transilvania. Pe locul trei s-a clasat impetuosul Funar, pentru care a votat unu din zece români, mai exact: 1.294.388 (10,88%), candidatul PUNR reușind să fie primul în 2 județe

10 Florin Abraham, *România de la comunism la capitalism* (București: Tritonic, 2005), p. 61.

11 Vezi Emil Constantinescu, *Timpul dărmării, timpul zidirii*, vol. 1-4 (București: Universal, 2002).

12 Bunăoară, în timpul campaniei, Funar declara în mod repetat ca își va sărbători ziua de naștere (29 septembrie) la Cotroceni!

13 Dintre celelalte propuneri de candidați, să remarcăm surprinzătoarea, pe atunci, inițiativă a PNL, nefinalizată însă, de a-l susține pe Mihai I în cursa prezidențială. Adăugăm că, un deceniu mai târziu, în Bulgaria, fostul rege (Simion de Saxa-Coburg și Gotha) avea să devină premier.

(Alba – 31,39% și Bistrița-Năsăud – 34,08%). Deși și-a jucat cartea cu convingere, Caius Traian Dragomir nu a putut atrage decât o parte din votanții FSN, primind 564.655 sufragii (4,75%), sub jumătatea cotei partidului. Fără a putea produce vreo surpriză, pe ultimele două poziții s-au clasat Mircea Druc (362.866 voturi, adică 3,05%) și Ioan Mânzat (362.485 voturi, adică 3,04%).

Așadar, câștigător al primului tur al scrutinului, victoria sa suprapunându-se peste cea a partidului său în alegerile parlamentare (FSDN a ocupat prima poziție a ierarhiei electorale cu circa 28% din totalul voturilor valabil exprimate), Ion Iliescu pornea ca favorit al turului al doilea, programat pentru 11 octombrie 1992.

Pentru a alege între Ion Iliescu și Emil Constantinescu, la urne s-au prezentat 12.153.810 dintre cetățenii cu drept de vot, cu 342.620 mai puțin decât la turul precedent, numărul voturilor nule reducându-se la 116.092. Conform așteptărilor, victoria i-a revenit președintelui în exercițiu, pentru Iliescu votând 7.393.429 de cetățeni (61,43%), în timp ce Constantinescu a primit 4.641.207 de sufragii (38,57%). În general, candidații și-au conservat victoriile din primul tur, dar Ion Iliescu a reușit să-și adauge zestrei sale electorale atât cele două județe câștigate pe 27 septembrie de Gheorghe Funar, cât și două din județele în care Emil Constantinescu se situase pe primul loc (Caraș-Severin și Sălaj). Astfel, candidatul FSDN a obținut victoria în 31 de județe plus București, scorul său cel mai bun fiind consemnat în Botoșani¹⁴ (82,60%), dar a obținut peste 80% din voturi și în alte trei județe (Călărași – 82,06%, Ialomița – 80,28% și Teleorman – 80,25%); la polul opus, cea mai mică majoritate absolută câștigătoare a fost înregistrată în Sălaj (50,62%). De partea cealaltă, candidatul CDR a ieșit învingător în numai 10 județe, remarcându-se scorul său din Harghita – 90,86%.

Pe parcursul mandatului său, Ion Iliescu, a susținut politica moderat reformistă a guvernului condus de Nicolae Văcăroiu. Principala sa realizare o constituie acordul politic național pentru pregătirea aderării României la Uniunea Europeană concretizat în *Declarația de la Snagov* (iunie 1995). Pe de altă parte, Ion Iliescu a fost supus procedurii de *impeachment* (iunie 1994), fără însă a fi suspendat din funcție.

1996

Cea de a treia ediție a alegerilor prezidențiale a opus aceiași candidați principali ca în urmă cu patru ani – Ion Iliescu (PDSR) și Emil Constantinescu (CDR) –, dar s-a soldat cu o răsturnare politică, prima din istoria postcomunistă.

Desfășurat pe 3 noiembrie 1996, primul tur al alegerilor a fost câștigat de președintele în exercițiu. Pentru acesta au votat 4.081.093 de electori (32,25%), cu peste 1,5 milioane de voturi mai puțin comparativ cu 1992. Clasat al doilea, Emil Constantinescu a primit 3.569.941 de voturi (28,21%), susținerea populară a prezidențiabilului Convenției scăzând ușor, cu circa 200.000, față de situația din urmă cu patru ani. Performerul scrutinului a fost Petre Roman, cu ai săi 2.598.545 de votanți (20,53%). Pe locul al patrulea, dar l-a mare distanță de cei de pe podium s-a situat udemeristul Frunda (6, 01%), urmat de C. V. Tudor (4,72%), locul al șaselea revenindu-i liderului PUNR, Gh. Funar (3,22%), o umbră a celui din campania trecută¹⁵. În total, pentru cei 16 prezidențiabili¹⁶, reprezentând numărul maxim

14 Aici FSDN a obținut, de asemenea, cel mai bun scor în alegerile parlamentare, județul Botoșani fiind, deci, cel mai fedesenist și iliescienist din toate cele 42.

15 Slaba sa performanță la prezidențiale a însemnat începutul sfârșitului carierei sale în PUNR. Funar a rămas însă în politică, reînnoindu-și mandatul de primar al Clujului în 2000. Între 2004 și 2008 a fost senator al PRM, partid în care a intrat încă din 1998.

16 Conform procedurilor BEC, ordinea încercării pe buletine a candidaților a fost următoarea: 1. Ion Iliescu (PDSR), 2. Constantin Niculescu (PNA), 3. Adrian Păunescu (PSM), 4. Emil Constantinescu (CDR), 5. Constantin Mudava (indep.), 6. Tudor Mohora (PS), 7. Corneliu Vadim Tudor (PRM),

de prezidențiabili din toate alegerile pentru funcția de șef al statului român, au votat 13.088.388 de cetățeni din cei 17.218.654 înscriși în listele electorale, voturile valide fiind de 12.652.900.

Privind lucrurile din perspectiva competiției de la nivelul unităților electorale, Ion Iliescu a câștigat alegerile în 24 de circumscripții (57% din totalul celor 42) plasate, cu două excepții (Hunedoara și Maramureș), în regiunile istorice extracarpătice, unde în mod tradițional erau localizați alegătorii lui Ion Iliescu și ai FDSN/PDSR (Argeș, Bacău, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Ialomița, Iași, Mehedinți, Neamț, Olt, Suceava, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Vâlcea și Vrancea), în timp ce Emil Constantinescu s-a plasat pe prima poziție în numai 14 circumscripții (33%), situate în Transilvania (Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Caraș-Severin, Cluj, Satu Mare, Sălaj, Sibiu și Timiș), plus București, Ilfov și Constanța. Totuși, cifrele ascund o realitate mult mai echilibrată. E drept, Ion Iliescu a ieșit victorios într-un număr aproape dublu de județe față de Emil Constantinescu, raport comparabil cu cel din urmă cu 4 ani, dar victoriile sale au fost modeste, numai în 4 cazuri reușind să mai depășească, cu puțin, nivelul minim al majorității absolute (Botoșani – 55,24%, Călărași – 51,64%, Teleorman – 50,24% și Vaslui – 51,45%). Totodată, a pierdut în favoarea lui Emil Constantinescu județele Constanța și Ilfov, precum și Capitala, respectiv județul Prahova în favoarea lui Petre Roman. Aparent paradoxal, prezidențiabilul Convenției a pierdut și el trei județe, dar ca o consecință directă a intrării în competiția prezidențială, pentru prima oară după 1990, a unui candidat din partea UDMR care, firesc, a luat majoritatea voturilor din zonele locuite de maghiari, voturi contabilizate anterior în contul candidatului CDR. Astfel, udemeristul Frunda și-a apropiat victoria în județele Covasna, Harghita și Mureș. Plusul înregistrat totuși de Emil Constantinescu s-a datorat victoriei acestuia în Alba, județ în care în 1992 ieșise învingător, în turul întâi, Gheorghe Funar. În fine, Petre Roman a reușit să câștige primul loc numai în Prahova, dar în alte 8 județe s-a clasat al doilea, înaintea unuia dintre principalii doi competitori. Deși poate părea modestă, poziția lui se va dovedi decisivă pentru cel de al doilea tur de scrutin, marcând performanța politică a liderului PD.

După alegerile parlamentare, pierdute de PDSR în favoarea CDR, și primul tur al alegerilor prezidențiale, câștigat de Ion Iliescu, România se îndrepta către inedita situație de coabitare politică. Totuși, turul al doilea al prezidențialelor a invalidat o astfel de situație, după o scurtă dar condensată campanie electorală în care prestațiile celor doi competitori se vor fi dovedit decisive, deși în direcții diferite, pentru rezultatul final. Beneficiar al suportului necondiționat și public oferit de Petre Roman, la care s-a adăugat susținerea UDMR, dar și a altor forțe politice minore, Emil Constantinescu și-a continuat campania pozitivă din turul întâi; în schimb, dorind să spargă izolarea în care se afla, candidatul PDSR a marșat pe discursul naționalist și radical¹⁷, surprinzător și nepotrivit pentru omul Ion Iliescu, dar și pentru ceea ce el dorea să reprezinte. Tot ceea ce a reușit Iliescu, a fost să-și ostilizeze nu numai presa¹⁸, dar și o parte din virtualul său electoral moderat și

---

8. György Frunda (UDMR), 9. Gheorghe Funar (PUNR), 10. Nicolae Manolescu (ANL), 11. Petre Roman (USD), 12. Ioan Pop de Popa (UNC), 13. Radu Câmpeanu (ANLE), 14. Nuțu Anghelina (indep.), 15. Nicolae Militaru (indep.), 16. George Munteanu (PP). (Domnița Ștefănescu, *Doi ani din istoria României* (București: Mașina de scris, 1998), 240).

17 Momentul culminant al acestei strategii l-a reprezentat discursul de la Alba Iulia din 9 noiembrie, în care Ion Iliescu a descris eventuala victorie a candidatului CDR-USD în termenii apocaliptici: reinstaurarea monarhiei, reîmproprietărirea foștilor moșieri, deposedarea țăranilor de pământurile primite după Revoluție, aruncarea în stradă a chirișilor din casele naționalizate, epurări politice, șomaj, neuitând a denunța „pericolul unguresc” al federalizării țării.

18 Vezi în acest sens editorialul lui Cristian Tudor Popescu „Ion Iliescu – rictusul bolșevic”, *Adevărul*, 11 noiembrie 1996, sau cel al lui Ion Cristoiu, „Jirinovskizarea lui Ion Iliescu”,

echilibrat. Consecința: Emil Constantinescu și-a dublat numărul adeptilor din primul tur de scrutin, totalizând 7.057.906 voturi, adică 54,41% din totalul sufragiilor exprimate în cel de al doilea tur al alegerilor prezidențiale, cu peste 1 milion de voturi față de alegătorii care l-au preferat totuși pe Ion Iliescu (5.914.579). Alegerile din 17 noiembrie 1996 s-au desfășurat cu participarea a 13.078.883 de alegători din cei 17.230.654 înscriși în liste, voturile valabile exprimate fiind de 12.972.485, iar cele nule de 102.579.

În ce privește distribuția teritorială a voturilor, este interesant de remarcat că prezidențiabilul Convenției a reușit să cucerească numai două din județele în care Ion Iliescu a ieșit victorios în primul tur de scrutin (Galați și Maramureș), fără a putea răsturna în favoarea sa raportul dintre județele adjuocate de el – în număr de 20 – și cele câștigate de Ion Iliescu – 24. Astfel că victoria națională a lui Emil Constantinescu s-a datorat, în primul rând, creșterii numărului de votanți din zonele tradițional favorabile acestuia și cumulării votanților din județele câștigate în primul tur de scrutin de pedistul Roman, ca și de udemeristul Frunda, ca urmare a materializării acordului de colaborare electorală dintre CDR, USD și UDMR¹⁹.

Apreciat în general drept un președinte slab, Emil Constantinescu are totuși meritul de a fi fost președintele României care a semnat acordul de la Helsinki, din decembrie 1999, cel care a consfințit debutul negocierilor de aderare la Uniunea Europeană.

2000

În pregătirea alegerilor prezidențiale (și parlamentare) din anul 2000, scena politică a cunoscut schimbări substanțiale, unele chiar spectaculoase. Întâi de toate, președintele în exercițiu, creditat de sondaje cu poziția a treia, a refuzat o nouă candidatură. În aceste condiții, PNȚCD a fost nevoit să propună un alt candidat, liderii partidului orientându-se către premierul Mugur Isărescu. Totuși, acesta va candida ca independent susținut de PNȚCD. În ce privește PNL, ex-partenerul PNȚCD în cadrul CDR, partidul liberalilor a demarat demersurile pentru constituirea unui pol liberal, purtând discuții în acest sens cu mai multe formațiuni politice, dar în special cu ApR, formațiune desprinsă din PDSR în 1997, aflată în plină ascensiune. Totuși, proiectul alianței PNL-ApR nu va putea fi concretizat, în principal pentru că reprezentanții ApR au refuzat să accepte nominalizarea proaspătului liberal Teodor Stolojan drept candidat prezidențial al alianței (în locul lui Teodor Meleșcanu, liderul ApR). De partea cealaltă, PDSR a continuat strategia de succes a Polului Democrat Social din România (prescurtat tot PDSR), inițiată în februarie 2000 alături de PUR, prin acordul cu PSDR, partidul istoric al social-democrației românești, cu care, după alegeri, urma să fuzioneze, conform protocolului semnat pe 7 septembrie 2000 de reprezentanții celor două partide. Sondajele au comensurat aceste schimbări: Ion Iliescu redevenea preferatul alegătorilor, fiind urmat, la o distanță substanțială, de C.V. Tudor (PRM), T. Stolojan (PNL) și M. Isărescu, alți potențiali prezidențiabili fiind creditați cu scoruri modeste.

În total, 12 candidați au fost admiși de Biroul Electoral Central pentru primul tur al alegerilor prezidențiale. Cei mai mulți dintre aceștia – 8 la număr – participau pentru prima dată la competiția prezidențială, jumătate având statutul de membru de partid, printre care Teodor Stolojan (PNL) și Teodor Meleșcanu (ApR), iar jumătate erau independenți, precum Mugur Isărescu, susținut totuși de PNȚCD

Evenimentul zilei, 13 noiembrie 1996.

¹⁹ Spre exemplu, din județele Covasna, Harghita, Mureș și Prahova, Emil Constantinescu a primit, în turul al doilea, un plus de 628.074 voturi din partea susținătorilor UDMR și USD, ceea ce reprezintă circa 74% din totalul voturilor sale din aceste patru județe și circa 9% din totalul său național.

(CDR-2000), dar și GrațIELa-Elena Bârlă, prima femeie aflată în această ipostază. Ceilalți patru erau Ion Iliescu (PDSR), Corneliu Vadim Tudor (PRM), Petre Roman (PD) și György Frunda (UDMR), veterani ai cursei prezidențiale.

Cea mai mare parte a celor 11.212.974 de voturi valabile exprimate s-a îndreptat către candidatul PDSR, Ion Iliescu reușind să atragă sufragiile a 4.076.273 de români (36,35%), număr sensibil apropiat de cel din urmă cu patru ani, dar mai mic cu circa 1,5 milioane comparativ cu scorul înregistrat în turul întâi al scrutinului din 1992. În schimb, Corneliu Vadim Tudor, cu a sa campanie de justițiar radical, plasată sub sloganul „Sus Patria, jos mafia”, a adunat de peste 5 ori mai multe sufragii decât în 1996, fiind votat de 3.178.293 de români (28,34%), liderul PRM asigurându-și în acest fel accesul în turul al doilea al prezidențialelor. „Potrivit cercetărilor sociologice efectuate la ieșirea de la vot, 29% dintre votanții lui Emil Constantinescu din 1996 l-au votat pe Vadim Tudor”,²⁰ liderul PRM adunând foarte multe voturi din partea electoratului tânăr, din zonele cele mai bogate ale țării, Transilvania și București. Ceilalți 10 competitori au obținut scoruri modeste – precum liberalul Stolojan (11,78%) sau cvasi-independentul Isărescu (9,54%), dar totuși peste partidele ce-i susțineau – sau chiar derizorii, cum au făcut-o Petre Roman (2,99%) sau Teodor Meleșcanu (1,91%), ca să nu mai vorbim despre candidații independenți, care totuși s-au situat înaintea candidaților altor trei partide minore, precum GrațIELa-Elena Bârlă care a fost votată de 0,55% dintre românii participanții la scrutin.

Ion Iliescu a câștigat competiția prezidențială a turului întâi în 25 de județe, toate din afara arcului carpatic (Argeș, Bacău, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Constanța, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Ialomița Iași, Ilfov, Mehedinți, Neamț, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Vaslui, Vâlcea, Vrancea, București). În 8 dintre acestea (Botoșani, Buzău, Călărași, Giurgiu, Ialomița, Teleorman, Vaslui și Vrancea) a obținut majoritatea voturilor exprimate, performanța cea mai bună înregistrând-o în Vaslui – 55,19%; cel mai mic scor câștigător l-a înregistrat în București – 31,43%. În 13 județe, situate, cu o singură excepție (Tulcea²¹), în regiunea istorică a Transilvaniei (Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Caraș-Severin, Cluj, Hunedoara Maramureș, Sălaj, Sibiu, Timiș, Tulcea) Corneliu Vadim Tudor a obținut prima poziție, de fiecare dată în fața lui Ion Iliescu. Performanța sa maximă a fost înregistrată în județul Bistrița-Năsăud (41,98%). Candidatul UDMR a câștigat alegerile numai în județele cu populație maghiară importantă – Covasna, Harghita (unde a înregistrat și cel mai mare scor câștigător al scrutinului: 80,48%) și Mureș, unde poziția a doua a revenit lui Vadim Tudor, ca și în Satu Mare, aici devansându-l pe Ion Iliescu. În plus, György Frunda s-a situat al doilea în județul Sălaj (în urma candidatului PRM). Nici unul dintre ceilalți candidați nu a reușit să câștige alegerile măcar într-un singur județ, dar să remarcăm că Theodor Stolojan, clasat în general pe ultima treaptă a podiumului, a urcat pe poziția a doua în județul Sibiu (20,58%), iar Mugur Isărescu a obținut cele mai bune clasări, respectiv locul al treilea, în Argeș și București.

Riscul ca România să repete experiența extremistă a Austriei după alegerile din 1999²² a decis practic soarta celui de al doilea tur de scrutin al prezidențialelor. Mobilizarea societății împotriva pericolului extremist personificat de liderul PRM, chiar dacă conjuncturală din partea adversarilor tradiționali ai lui Ion Iliescu, i-a adus acestuia un nou mandat de președinte al statului, „din postura de *salvator*

20 Abraham, *România*, 72.

21 Aici a fost înregistrată și cea mai mică diferență dintre locul întâi și locul al doilea: 47.606 (C.V. Tudor) față de 47.408 (I. Iliescu).

22 În urma scrutinului parlamentar din 3 octombrie 1999, Partidul Libertății (FPÖ), cu o retorică xenofobă, condus de Jörg Haider, a urcat pe poziția a doua, la egalitate cu Partidul Poporului (ÖVP) – 26,91% din voturi (totuși, FPÖ a obținut 415 voturi în plus) și 52 de mandate în prima cameră (28,42%) –, cu care a format guvernul. Instalarea la Wiena a unui guvern cu o componentă radical-extremistă puternică a stârnit numeroase critici din partea celorlalte țări ale UE.

al democrației”²³. Astfel, în urma scrutinului din 12 decembrie, candidatul PDSR a totalizat 66,83% din voturile exprimate, reprezentând al doilea scor, exprimat în procente, după cel înregistrat în 1990. Totuși, cum prezența la urne în turul secund a fost redusă – 57,50% (cu circa 8 procente mai mică față de turul întâi), numărul absolut al votanților candidatului PDSR (6.696.623) s-a situat sub cel înregistrat în 1996 și în 1992. Oricum, victoria sa rămânea solidă și, totodată, spectaculoasă.

Raportându-ne la numărul de județe adjudecate – 40 din cele 41, plus Bucureștiul, victoria lui Ion Iliescu a fost încă și mai categorică. În plus, a reprezentat cea mai bună performanță electorală a sa, scrutinul din 2000 fiind singurul în care a câștigat, și încă detașat, competiția din județele locuite majoritar de maghiari – Covasna (88,55%) și Harghita (90,83%)²⁴. Exceptând aceste două județe, Ion Iliescu a strâns cele mai multe voturi în Vrancea (74,62%), dar a obținut peste 70% din voturile exprimate în alte 7 județe și București. Obținând cu 145.954 mai multe voturi decât în turul precedent, Corneliu Vadim Tudor a trebuit să se mulțumească cu supremația într-un singur județ – Bistrița-Năsăud, unde 54,56% dintre votanți l-au preferat lui Ion Iliescu.

Respingerea extremismului a făcut posibilă și guvernarea minoritară a PDSR. Cum, din motive ideologice, PRM era un partid izolat sau, cu terminologia lui Sartori, un partid fără potențial de coaliție, aranjamentele pentru constituirea majorității parlamentare au exclus posibilitatea vreunei alianțe cu PRM. Asumându-și responsabilitatea constituirii guvernului, sub conducerea lui Adrian Năstase, nominalizat premier de Ion Iliescu, PDSR a propus partidelor din opoziția democratică – PD, PNL și UDMR – încheierea unui *Memorandum* care să asigure susținerea parlamentară necesară guvernării. PNL și UDMR au răspuns propunerii premierului desemnat, semnând protocoale de susținere parlamentară a guvernului PDSR²⁵. Așa se face că, pe 28 decembrie 2000, guvernul Năstase – compus din 22 de membri ai PDSR, câte unul de la PSDR și PUR, precum și trei independenți – a primit investitura din partea parlamentului cu 314 voturi pentru (65%) și 145 împotriva, acestea din urmă provenind de la reprezentanții ai PD și PRM. Tehnic vorbind, cabinetul condus de Adrian Năstase era un guvern minoritar, al doilea din istoria României postcomuniste, dar primul de acest gen bazat pe susținerea unei majorități parlamentare supradimensionate.

Trăgând linie, Ion Iliescu și partidul său, alături de minorele PSDR și PUR, au dominat competiția electorală de la sfârșitul anului 2000, producând, după numai patru ani de opoziție, cea de-a doua dublă răsturnare politică de după 1989 și asigurând astfel îndeplinirea exigenței formulate de S. Huntington cu privire la evoluția spre democrație a țărilor în tranziție²⁶.

2004

Cea de-a cincea ediție a alegerilor parlamentare și prezidențiale, totodată, ultima în acest format²⁷, a fost programată pentru 28 noiembrie, respectiv 12 decem-

23 Abraham, *România*, 72.

24 E limpede însă că voturile obținute în aceste județe, ca și în altele din Ardeal, nu au avut la bază o opțiune politică pro-Iliescu, ci una anti-Vadim.

25 Precizăm că după șase luni, PNL a rupt protocolul de colaborare parlamentară cu PDSR, însă fără urmări asupra poziției guvernului Năstase, acesta rămânând susținut de o coaliție parlamentară minimală (PDSR+UDMR).

26 Cf. Samuel P. Huntington, *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century* (University of Oklahoma Press, 1993), 266-267. În opinia autorului american, „the two-turnover test” este o dovadă a consolidării democrației în țara respectivă.

27 Ca urmare a prelungirii mandatului șefului statului la 5 ani, decisă în contextul revizuirii constituționale din 2003, următoarele alegeri prezidențiale se vor ține în 2009, la un an după

brie 2004, în cazul celui de al doilea tur al prezidențialelor, procedurile electorale debutând pe 11 octombrie, la puține zile după intrarea în vigoare a noilor codificări juridice adoptate de Parlament la sfârșitul lunii septembrie. La acea dată, aflate deja în bloc-start-urile campaniei electorale, formațiunile politice erau pregătite pentru începerea competiției: candidaturile fuseseră stabilite, iar strategiile electorale definitive. Spre exemplu, încă din 27 august, Congresul PSD îl desemnase drept candidat prezidențial pe Adrian Năstase, pentru ca pe 9 septembrie, candidatura sa să fie asumată de Uniunea Națională PSD+PUR, o reeditare a parteneriatului electoral dintre cele două partide din 2000. De partea cealaltă, rolul de contracandidat al lui Adrian Năstase îi revenise lui Theodor Stolojan, liderul liberal fiind, așa cum prevedea protocolul Alianței Dreptate și Adevăr²⁸, „cel mai bine plasat membru al PNL sau PD care, pe baza evaluărilor politice (sondaje de opinie, analiza de tur II, determinare) are cele mai mari șanse de a câștiga alegerile”. Campania prezidențială avea să fie coordonată de Traian Băsescu, urmând ca, tot în conformitate cu protocolul Alianței, liderul democraților să fie nominalizat premier în cazul victoriei lui Theodor Stolojan. Dar acest întreg eșafodaj electoral al aliaților s-a prăbușit pe 2 octombrie 2004, ziua în care, surprinzând pe toată lumea, candidatul prezidențial al Alianței și-a anunțat retragerea din viața politică, invocând motive de sănătate. În aceste condiții, candidatura prezidențială a Alianței a fost asumată de Traian Băsescu, fiind validată oficial pe 6 octombrie, iar viitor premier a fost nominalizat Călin Popescu-Tăriceanu, înlocuitorul lui Stolojan la comanda PNL. Fără a intra acum în amănuntele inopinately retrageri a liderului liberal, trebuie subliniat că ceea ce se anunța a se transforma într-o criză a Alianței a devenit foarte rapid, datorită lui Traian Băsescu, o mișcare tactică cu potențial de succes. În fapt, am putea spune că Alianța făcea astfel primul pas spre câștigarea alegerilor. Un al doilea pas, decisiv, va fi făcut imediat după consumarea turului întâi al scrutinului prezidențial.

Cât privește numărul total al candidaților prezidențiali, acesta s-a menținut la nivelul din 2000, dar numai 2 din cei 12 înscriși în competiție participaseră la scrutinul din urmă cu patru ani: Corneliu Vadim Tudor și Petre Roman (acum din partea noului său partid Forța Democrată). De data aceasta, printre cei 12 nu se regăsea nicio femeie, în schimb, numărul candidaților cu carnet de partid ajungea la 11.

Victoriei parlamentare a PSD i s-a adăugat victoria lui Adrian Năstase în turul întâi al alegerilor prezidențiale. Din cele 10.452.205 voturi valabil exprimate²⁹, cele mai multe au revenit lui Adrian Năstase, candidatul Uniunii Naționale PSD+PC – 4.278.864 (40,94%), cu peste 700.000 mai multe decât sufragiile acordate prezidențiabilului Alianței PNL-PD, Traian Băsescu fiind susținut de 3.545.236 de alegători (33,92%). Poziția a treia i-a revenit lui Corneliu Vadim Tudor, care a primit 1.313.714 voturi, de circa trei ori mai puțin comparativ cu turul întâi al prezidențialelor din 2000. Fără a fructifica întregul său potențial electoral de natură etnică, liderul UDMR a adunat 533.446 de voturi (5,10%). Alți patru candidați – Gheorghe Ciuhandu (PNȚCD), George (Gigi) Becali (PNG-CD), Petre Roman (APR) și Gheorghe Dinu (Indep.) – au beneficiat, fiecare, de peste un procent din voturile exprimate, în timp ce restul de patru au obținut procente subunitare.

Adrian Năstase a câștigat alegerile în 28 de județe, cu precădere din afara arcului carpatic, dar în mod deosebit din Moldova (Argeș, Bacău, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Ilfov, Maramureș, Mehedinți, Neamț, Olt, Satu Mare, Sălaj, Suceava, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Vâlcea, Vrancea). În 10 dintre acestea, situate în Moldova

---

cele parlamentare.

28 În 2003, cu un an înaintea noilor alegeri, PNL și PD au decis să candideze împreună, contituind astfel principalul *challenger* politic al PSD.

29 Ca și la scrutinul parlamentar, în listele electorale au fost înscriși 18.449.344 votanți, din care au fost prezenți la urne 10.794.653; în schimb, voturile nule au scăzut la 103.245.

și Muntenia, a obținut majoritatea absolută a voturilor. Cel mai bun scor electoral l-a înregistrat în Botoșani (58,40%). Traian Băsescu a ieșit victorios în 10 județe – din Transilvania, dar și din Muntenia și Dobrogea (Alba, Arad, Bihor, Brașov, Caraș-Severin, Cluj, Constanța, Prahova și Sibiu) – plus Capitala. Numai în Sibiu a obținut peste 50% din voturi. Corneliu Vadim Tudor, plasat al treilea în ierarhia națională, nu a reușit să câștige alegerile în niciun județ. În schimb, Marko Bela a obținut victoria în cele două județe dominate de votanții UDMR – Covasna și Harghita, cu peste 61% din voturi – dar și în Mureș (32,79%). Niciunul dintre ceilalți 8 competitori nu a câștigat alegerile cel puțin într-un județ și nici nu a obținut vreo performanță notabilă, cu excepția lui Gheorghe Ciuhandu, acesta adjudecându-și locul al treilea în Timiș, cu 14,54% din voturi (de aproape 8 ori media lui națională).

Așadar, după consumarea primului tur al alegerilor prezidențiale și a alegerilor parlamentare, câștigate tot de partidul lui Adrian Năstase, România se îndrepta către o dublă premieră: deținerea consecutivă, de către aceeași formațiune politică, a două mandate guvernamentale, ca și a două mandate prezidențiale, chiar dacă cu titulari diferiți.

Dar dubla victorie a Uniunii Naționale PSD+PC a fost contestată de reprezentanții Alianței „Dreptate și Adevăr”, care acuzau fraudarea alegerilor parlamentare și prezidențiale de către PSD, cu ajutorul BEC, prin transferarea electronică a unei părți din voturile nule către candidații PSD, și cereau „suspendarea procesului de centralizare a rezultatului scrutinului și de repartizare a mandatelor, precum și anularea alegerilor din 28 noiembrie pentru Camera Deputaților și Senat, precum și pentru funcția de Președinte al României”³⁰.

Deși fraudă electorală invocată de liderii PNL și PD nu a putut fi probată formal³¹, tema fraudei a devenit o redutabilă armă electorală în mâinile prezidențiabilului Traian Băsescu. Întâi pentru că se potrivea mânușă campaniei electorale a Alianței „Dreptate și Adevăr”, subsumată temelor moralității și luptei împotriva corupției. Apoi, în condițiile în care PSD, organizatorul alegerilor, avea deja o presă proastă, fiind adesea etichetat ca „partid al corupților”, acuzațiile de falsificare a alegerilor erau suficient de credibile în sine, fără a mai fi nevoie de dovezi concrete, astfel încât să determine revizuirea opțiunilor unor electori în număr suficient de mare pentru a răsturna ierarhia din turul întâi. Adăugăm în context și faptul că BEC a efectuat o serie de modificări ale condițiilor de exercitare a votului între cele două tururi de scrutin, precum organizarea unor secții speciale de vot pentru votanții aflați în tranzit³².

Una peste alta, turul al doilea al alegerilor prezidențiale a fost câștigat de Traian Băsescu, învingător în fața lui Adrian Năstase cu 245.274 de voturi. Din cele 10.008.314 voturi valabile exprimate de participanții la cel de al doilea tur de scrutin, cu 682.391 mai puțini decât în turul precedent, 5.126.794 (51,23%) i-au revenit prezidențiabilului Alianței, Traian Băsescu înregistrând o creștere a susținerii sale electorale de 1.581.558 voturi, în timp candidatul Uniunii a fost votat de 4.881.550 (48,77%) de români, cu doar 602.656 peste nivelul din turul întâi.

Oarecum surprinzător, Traian Băsescu a câștigat alegerile prezidențiale în numai 16 județe, plus Bucureștiul, în timp ce Adrian Năstase s-a plasat pe primul

---

30 *Contestația Alianței „Dreptate și Adevăr – PNL-PD”*, înregistrată la BEC cu numărul 233 din 30 noiembrie 2004, ora 16:37, citat reprodus după Alexandru Radu, *Cum am fraudat alegerile !?* (București: Ziuă, 2005), 98.

31 BEC a decis, cu o mare majoritate – 21 de voturi pentru din 26 exprimate –, că sesizarea Alianței era neîntemeiată.

32 *Hotărârea BEC nr. 105/07.12.2004 privind aplicarea unor dispoziții referitoare la exercitarea dreptului de vot pentru turul II*, vezi Alexandru Radu, Ionel Fleșariu, Nicolae Sfăcăreanu (ed.), *Alegerile parlamentare și prezidențiale 2004. Reglementări juridice complete*, vol. I (București: Cartea Universitară, 2005).

loc în celelalte 25, dar victoria națională a primului a fost posibilă în condițiile unei dispersii geografice a voturilor specifică pentru fiecare din cei doi candidați și, totodată, ale unor cote diferite de absenteism în acele județe. Altfel spus, candidatul Alianței a beneficiat de votanți mai mulți recrutați din județe mai puține. Traian Băsescu a înregistrat cel mai bun scor electoral în Sibiu – 66,69% (138.296 de votanți), dar a reușit performanțe apropiate, de peste 60% din voturile exprimate, în șapte județe, patru din Transilvania – Alba (60,89%), Arad (63,04%), Brașov (65,92%) și Timiș (65,94%) – și două din Vechiul Regat – Constanța (60,92%) și București (63,40%). De partea cealaltă, Adrian Năstase a avut cel mai mare număr de votanți în județul Harghita – 76,57% – dar a depășit nivelul de 60% din voturi în alte patru județe – Botoșani (66,21%), Giurgiu (64,08%), Satu Mare (61,12%) și Vaslui (62,30%). Adăugăm că, alături de Harghita, premierul în exercițiu s-a clasat primul și în celelalte două județe în care victoria în turul întâi a aparținut candidatului UDMR, întrerupând astfel ceea ce părea a fi o tradiție anti-FDSN/PDSR/PSD a votului exprimat de etnicii maghiari.

Dincolo de performanța electorală în sine, victoria prezidențială a lui Traian Băsescu s-a dovedit a fi decisivă pentru formula guvernamentală și, în general, pentru configurația politică postelectorală, determinând practic producerea unei noi răsturnări politice, a treia în ordine istorică, deși prima realizată postelectoral. Așa cum a declarat după ce a fost ales³³, președintele a intervenit direct în negocierile dintre partide privind constituirea coaliției guvernamentale, determinând UDMR și PUR, acesta din urmă partener al PSD, să participe la constituirea unei majorități parlamentare alături de Alianța „Dreptate și Adevăr”. În urma negocierilor formale de la Palatul Cotroceni din 21 decembrie 2004, președintele Băsescu l-a nominalizat pe liderul liberalilor, Călin Popescu Tăriceanu, drept premier al coaliției guvernamentale compusă din PNL, PD, UDMR și PUR, coaliție sprijinită parlamentar și de grupul minorităților naționale. O săptămână mai târziu, pe 28 decembrie, Călin Popescu-Tăriceanu a obținut investitura din partea Parlamentului, primind 265 de voturi pentru și 200 împotriva³⁴. Noul guvern avea 25 de posturi, inclusiv premierul, 10 protofolii revenind liberalilor, 8 democraților, 4 pentru UDMR și 3 pentru PUR. Așadar, pentru prima oară în perioada postcomunistă, formațiunea politică aflată la guvernare își adjuceca victoria în alegerile parlamentare, dar pierdea guvernarea ca urmare a înfrângerii suferite în scrutinul prezidențial. Se proba astfel, deși *post-factum* invocării sale, raționamentul influenței decisive a prezidențialelor asupra parlamentarelor³⁵, utilizat ca argument, la revizuirea constituțională din 2003, pentru defalcarea celor două tipuri de alegeri³⁶.

33 „Intenția mea este să realizez această majoritate în jurul grupurilor parlamentare ale Alianței D.A.. Plec de la premisa că Alianța a obținut 161 de mandate în cele două Camere, iar PSD 160 de mandate (fără mandatele PUR – n.n.). Am în vedere atragerea în majoritatea parlamentară a partidelor democratice din Parlamentul României. Nominalizez PUR și UDMR.” (*Adevărul*, 14 decembrie 2004)

34 Aritmetica parlamentară a momentului ne arată că guvernul ar fi avut nevoie de minim 235 de voturi pentru a obține investitura, în condițiile în care coaliția guvernamentală dispunea de 241 de parlamentari (161 ai PNL și PD, 32 ai UDMR, 30 ai PUR și 18 de la minorități). Diferența până la 265 a provenit, cel mai probabil, de la parlamentari ai PRM (pe 19 decembrie, reprezentanții Blocului Național Sindical, intrați în parlament pe listele PRM, au semnat un acord de colaborare cu AD.A.).

35 În general, teza conform căreia alegerile prezidențiale au un anume efect asupra configurației partidiste dintr-o anume țară este larg împărtășită în cadrul științei politice; acest efect este deosebit de puternic atunci când „alegerile legislative se țin în același timp cu sau puțin după alegerile prezidențiale” (Arend Lijphart, *Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări* (Iași: Polirom, 2000), 152).

36 Vom vedea însă că acest raționament va fi infirmat de alegerile prezidențiale decalate din 2009.

Organizată de un guvern demis³⁷, cea de a șasea ediție a alegerilor prezidențiale, prima defalcată de alegerile parlamentare, s-a defășurat pe 22 noiembrie și 6 decembrie 2009³⁸. Pentru primul tur de scrutin s-au înscris 12 competitori, 8 dintre ei cu apartenență politică – Crin Antonescu (PNL), Mircea Geoană (Alianța PSD+PC), Hunor Kelemen (UDMR), George Becali (PNG-CD), Ovidiu-Cristian Iane (PER), Corneliu Vadim Tudor (PRM), veteranul alegerilor, Remus Cernea (PV) și Constantin Rotaru (PAS) –, iar 4 fiind independenți – Traian Băsescu, Sorin Oprescu, Gheorghe-Eduard Manole și Constantin Potîrcă. Totuși, statutul lui Traian Băsescu de candidat independent era pur formal, conform prevederii constituționale care interzicea președintelui României să fie membru al unui partid politic, sprijinul PD-L fiind notoriu.

Din cei 18.293.277 de cetățeni consemnați de listele electorale, s-au prezentat la vot 9.946.748, adică 54,37%, iar numărul voturilor valabil exprimate s-a cifrat la 9.718.840, voturile declarate nule fiind de 227.446. Pe primele trei poziții s-au clasat, în ordine, Traian Băsescu, pentru care au votat 3.153.640 de români (32,44%), Mircea Geoană, cu 3.027.838 voturi (31,15%) și Crin Antonescu, care a primit 1.945.831 de sufragii (20,02%). Dintre ceilalți 9 candidați, numai trei au primit, fiecare, procente supraunitare: C. V. Tudor – 5,56%, H. Kelemen – 3,83% și S. Oprescu – 3,18%.

Traian Băsescu a câștigat alegerile în 18 județe, majoritatea fiind situate în Transilvania (Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Caraș-Severin, Cluj, Constanța, Ilfov, Maramureș, Mureș, Prahova, Satu Mare, Sibiu, Suceava, Timiș, Tulcea), plus Bucureștiul și Străinătatea. În ultima, președintele în exercițiu a obținut și cel mai bun scor electoral – 56,05%, de altfel singurul caz de victorie majoritară. Candidatul Alianței PSD+PC s-a impus în 21 de județe: Argeș, Bacău, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Mehedinți, Neamț, Olt (cu cea mai bună cotare – 45,81%), Teleorman, Vaslui, Vâlcea și Vrancea, din care însă a adunat mai puține voturi decât președintele în exercițiu. Crin Antonescu, clasat al treilea la nivel național, nu a câștigat în niciun județ, în schimb, Klemen Hunor a ieșit primul în fieful UDMR reprezentat de Covasna și Harghita.

Pentru turul al doilea, PSD+PC și PNL au anunțat realizarea unei alianțe electorale, în vederea maximizării șanselor lui Mircea Geoană, după modelul strategiei câștigătoare în alegerile prezidențiale din 1996. Totuși, ca urmare, în principal, a erorilor comise în campania electorală, candidatul PSD+PC-PNL nu a putut răsturna rezultatul în favoarea sa, chiar dacă *exit-poll*-urile din noaptea alegerilor i-au acordat victoria. Conform rezultatelor oficiale, Traian Băsescu s-a impus la o diferență de numai 70.048 de voturi (0,66%). Din cei 10.620.116 de români prezenți la urne, mai mulți cu 673.368 (peste 6%) decât la turul întâi, 5.275.808 (50,33%) și-au dat votul pentru președintele în exercițiu, iar 5.205.760 (49,67%) l-au preferat pe Mircea Geoană, alte 138.476 de opțiuni fiind considerate voturi nule (72 de voturi lipsesc din statistica oficială). Alegerile au fost însă marcate de suspiciuni privind fraudă electorală, perdanții acuzând, pe lângă numărul mare al voturilor nule și

37 Guvernul BOC, bazat pe sprijinul parlamentar al PDL și PSD, a fost demis pe 13 decembrie 2009, în urma moțiunii de cenzură votată de 254 de deputați și senatori (53,93%), reprezentând PNL și UDMR, inițiatorii moțiunii, dar și PSD. Conform normelor constituționale, guvernul demis, cu o parte din miniștri având statut interimar, va putea îndeplini „numai actele necesare pentru administrarea treburilor publice până la depunerea jurământului de membrii noului Guvern”.

38 Amintim că odată cu turul întâi al prezidențialelor a fost organizat și referendumul convocat de președintele Băsescu având ca temă reorganizarea Parlamentului, respectiv reducerea la o singură cameră cu 300 de membri.

„turismul electoral”, dinamica și volumul voturilor exprimate la secțiile de votare organizate în străinătate, în special la Paris³⁹, unde Traian Băsescu a obținut o victorie categorică⁴⁰. De altfel, PSD a contestat rezultatul alegerilor, pe 8 decembrie depunând la Curtea Constituțională o cerere de anulare a alegerilor și de repetare a turul secund al prezidențialelor. După ce a dispus doar renumărarea voturilor nule⁴¹, Curtea Constituțională a validat rezultatul alegerilor.

Detaliind rezultatele, vom preciza, mai întâi, că perdantul alegerilor s-a impus în fața câștigătorului în majoritatea celor 43 de unități electorale (42 fiind județele și municipiul București, iar a 43-a reprezentând Străinătatea). Astfel, Mircea Geoană s-a clasat pe locul întâi în 23 de unități (exclusiv de pe teritoriul național), în timp ce președintele în exercițiu a ieșit victorios în 20 de unități (19 județe plus Străinătatea). Totuși, ca și în urmă cu cinci ani, Traian Băsescu a adunat mai multe voturi decât contracandidatul său din mai puține unități electorale.

Mircea Geoană a câștigat alegerile în Argeș, Bacău, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Constanța, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Mehedinți, Neamț, Olt, Sălaj, Teleorman, Vaslui, Vâlcea, Vrancea și București, dominând astfel Moldova și Muntenia. Cea mai bună clasare a înregistrat-o în Botoșani, cu 61,98% din sufragii, de altfel, singura unitate electorală în care a obținut peste 60% din voturile exprimate. La rândul său, Traian Băsescu s-a impus în fața lui Mircea Geoană în 19 județe, cele mai multe dintre acestea, în număr de 13, situate în Transilvania – Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Brașov, Caraș-Severin, Cluj, Covasna, Dâmbovița, Harghita, Ilfov, Maramureș, Mureș, Prahova, Satu Mare, Sibiu, Suceava, Timiș, Tulcea. Cel mai bun scor electoral l-a obținut în județul Arad – 63,92% din voturi – în alte 4 județe, toate din Transilvania, adunând peste 60% din voturile exprimate. Totuși, performanța electorală absolută a fost înregistrată în circumscripția pentru românii cu domiciliul în străinătate, unde Traian Băsescu a fost votat de 78,86% dintre participanții la scrutin.

De altfel, mulți comentatori ai rezultatelor alegerilor au acordat o importanță decisivă nou-constituitei circumscripții pentru românii cu reședința în străinătate în configurarea rezultatelor finale ale alegerilor prezidențiale. Datele oficiale păreau să confirme o astfel de corelație, căci, dacă până la contabilizarea voturilor exprimate în această circumscripție, Traian Băsescu se afla pe poziția a doua, cu un total de 5.159.977 de voturi, față de cele 5.174.715 adunate de Mircea Geoană, plusul de 84.786 de voturi datorat votanților săi din străinătate⁴² a răsturnat ierarhia de la nivel național și l-a propulsat în poziția de învingător al prezidențialelor din 2009⁴³.

Prin victoria sa din 6 decembrie 2009, Traian Băsescu a devenit cel de al doilea președinte al României postcomuniste cu două mandate consecutive, dar primul titular a două mandate consecutive de câte 5 ani. Mai important însă, confirmarea noului său mandat prezidențial s-a răsfrânt decisiv asupra configurației parlamentare și, ca atare, asupra formulei guvernamentale. Concret, victoria sa a însemnat,

---

39 La acel moment, ambasadorul României în capitala Franței era Teodor Baconschi, devenit ulterior ministru de Externe în guvernul Boc II și lider important al PD-L, viitorul inițiator al legii privind votul prin corespondență.

40 Conform datelor oficiale, aici au votat 6.283 de români, din care 4.959 (78,92%) au votat pentru Traian Băsescu, iar 1.324 (21,07%) pentru Mircea Geoană.

41 Din renumărarea celor 138.476 de voturi declarate nule a reieșit că 2.247 (1,6%) au fost catalogate eronat ca nule, din care 1.260 erau favorabile lui Traian Băsescu și 987 lui Mircea Geoană.

42 Din cele 146.876 de voturi valabil exprimate în străinătate, 115.831 au fost în favoarea lui Traian Băsescu, față de numai 31.045 pentru Mircea Geoană

43 Percepția privind rolul decisiv al votului din Străinătate a fost stimulată de un „amănunt” tehnic al procesului de vot: voturile exprimate în Diaspora au fost contabilizate ultimele din simplul motiv că unele secții de votare din străinătate au continuat să rămână deschise și după ce, în țară, votarea s-a încheiat, acestea închizându-se, conform legii, la ora locală 21:00.

pe de-o parte, destructurarea majorității parlamentare care a făcut posibilă demiterea guvernului Boc înainte de alegerile prezidențiale, iar pe de alta, recompu-
nerea unei noi majorități în jurul PD-L, cu aportul UDMR, grupului minorităților și
al așa-numiților independenți din Parlament, foști membri ai PNL și PSD. În ace-
ste condiții, președintele Băsescu l-a nominalizat tot pe demisul Emil Boc pentru
funcția de premier, iar pe 23 decembrie 2009, Parlamentul a investit noul guvern
Boc cu voturile a 276 de deputați și senatori (58,60%). Totuși, alegerile parlamen-
tare din 2012 vor da câștig de cauză adversarilor politici ai lui Traian Băsescu, PSD
și PNL, aliate în cadrul Uniunii Social Liberale, obținând circa două treimi din man-
datele parlamentare.

2014

Cea de a 7-a rundă de alegeri prezidențiale a adus la start 14 candidați.
Dintre aceștia, cinci erau susținuți de formațiuni politice parlamentare, singure sau
în diferite formule asociative, cinci mizau pe sprijinul unor partide din afara foru-
lui legislativ, iar patru erau independenți. În contextul unei opoziții parlamentare
divizate, care nu s-a putut înțelege pentru a susține un candidat comun, principa-
lii favoriți la câștigarea funcției prezidențiale erau reprezentanții celor două mari
blocuri politice – PSD, aflat la guvernare, respectiv PNL și PDL, situate în opoziție.

Victor Ponta, candidatul Alianței electorale PSD–UNPR–PC, pornea din pos-
tura de prim-ministru în exercițiu, fiind liderul unui partid recunoscut pentru forța
organizatorică și pentru performanțele electorale ale organizațiilor teritoriale (în
special cele din zonele extracarpatiche). De partea cealaltă, Klaus Iohannis venea
din administrația locală, fiind ales de patru ori consecutiv ca primar al municipiului
Sibiu. Deși nu a fost străin de jocurile politice la vârf⁴⁴, devenind chiar președinte
al PNL (iunie 2014) și copreședinte al Alianței Creștin Liberale (ACL)⁴⁵, Iohannis era
perceput ca un politician din afara sistemului consacrat de partide și lideri politici,
fiind destul de puțin asociat cu formațiunile în numele cărora candida.

În premieră pentru România, alegerile din 2014 s-au desfășurat în perioada
mandatului prezidențial aflat (încă) în exercițiu, cu mai bine de o lună înainte de
finalizarea, la termen, a acestuia, respectiv pe 2 noiembrie. Acest lucru a făcut ca, la
21 noiembrie 2014, atunci când Curtea Constituțională a validat rezultatele aleger-
ilor, România să aibă doi președinți, unul în funcție și unul nou ales, fără ca acest
lucru să aibă, însă, implicații politice.

După o campanie electorală anostă, din care au lipsit confruntările directe și
dezbaterile consistente, primul tur de scrutin a adus la urne 9.723.232 de alegători,
adică 53,17% din totalul celor 18.284.066 înscriși în listele electorale permanente.
S-a înregistrat, astfel, cea mai slabă participare electorală la turul întâi al alegerilor
prezidențiale, din 1992 până la acel moment.

Confirmând sondajele de opinie și așteptarea publică, ierhia electorală a
primului tur de scrutin a fost dominată de Victor Ponta, care a obținut 40,44% din
voturi. Pe locul secund, la zece procente în spatele candidatului PSD, s-a situat Klaus
Iohannis cu 30,37% din voturi. În spatele său, la distanță mare, s-au clasat, în ordi-
ne, Călin Popescu Tăriceanu (5,35%), Elena Udrea (5,205), Monica Macovei (4,44%)
și Dan Diaconescu (4,03%).

---

44 În 2009 a fost propus și susținut de către PSD, PC, UDMR și PNL pentru postul de premier,
fiind respins de președintele Băsescu, iar în 2003 a devenit membru PNL.

45 În data de 26 iulie 2014, PDL și PNL au aprobat, într-un congres comun, protocolul de fuziune
prin contopire, noua formațiune urmând să se numească PNL. Cu aceeași ocazie, liberalii și
democrat-liberalii au decis să participe la alegerile prezidențiale sub forma unei alianțe
electorale – Alianța Creștin Liberală PNL- PDL.

Victor Ponta a obținut victoria în 27 de județe, situate, cu excepția județului Hunedoara, în regiunile extracarpatiche, plus în București. Scorul electoral cel mai bun l-a înregistrat în județul Giurgiu – unde a fost votat de 61,32% dintre participanți –, dar a primit peste 50% din voturi în alte 11 județe (Olt-59,99%; Teleorman-57,92%; Mehedinți-57,47%; Dolj-56,03%; Botoșani-55,59%; Buzău-54,21%; Vaslui-54,03%; Ialomița-53,61%; Dâmbovița-52,53%; Brăila-51,54%; Gorj-50,25%). Candidatul PSD-UNPR-PC s-a clasat al doilea în 12 județe și în Străinătate, unde victoria i-a revenit lui Klaus Iohannis. Candidatul PNL a primit majoritatea absolută a voturilor în două județe – Sibiu, unde a înregistrat și cel bun scor electoral al său: 69,87%, și Alba, cu 52,57% –, fiind aproape de această limită în Străinătate (46,17%). Reprezentantul UDMR a ocupat poziția întâi în județele locuite preponderent de populația maghiară – Harghita, 62,96% și Covasna, 50,41% –, județe în care locul doi a revenit candidatului liberal. În Mureș, Satu Mare și Sălaj, Kelemen Hunor s-a clasat al treilea, în celelalte județe poziționarea pe ultima treaptă a podiumului fiind partajată de ceilalți candidați astfel: Elena Udrea în 14 județe, Călin Popescu-Tăriceanu în 12, Dan Diaconescu în 7, iar Monica Macovei în 4 județe plus Străinătatea.

În pregătirea turului al doilea al alegerilor, din 16 noiembrie, candidații ieșiți din competiție s-au grupat în jurul celor doi protagoniști, asumându-și în mod direct sau doar tacit susținerea pentru unul sau altul, fapt ce a echilibrat raportul de forțe. Factorul decisiv, însă, care a înclinat balanța a fost reprezentat de evenimintele, cu impact imagologic, care s-au consumat începând chiar din ziua primului tur de scrutin, atunci când, la fel ca în 2009, în marile orașe europene, în special în țările cu o diaspora românească consistentă, s-au creat cozi la secțiile de vot. Imaginile cu mulțimea de oameni din jurul ambasadelor și/ sau consulatelor de la Paris, Londra, München sau Roma, precum și protestul celor care nu au reușit să voteze până la ora 21:00 au generat ample reacții în țară. A urmat un val de indignare și de proteste care a menținut tema votului din diaspora pe agenda politică și mediatică. Victor Ponta a fost asociat în permanență cu situația creată, devenind astfel o țintă a nemulțumirii publice.

Pe acest fond, mobilizarea electorală pentru al doilea tur de scrutin a fost una excepțională. S-a înregistrat a treia cea mai mare prezență la alegerile prezidențiale din 1992 și, de asemenea, cea mai mare diferență de participare între primul și al doilea tur de scrutin (1.996.112 de alegători), o premieră în istoria electorală de până atunci.

Astfel, Klaus Iohannis a reușit să întoarcă rezultatul și să obțină o victorie clară în fața lui Victor Ponta. Cu patru procente peste majoritatea absolută și cu aproape 9% în fața competitorului său, candidatul ACL devenea primul președinte liberal (ca origine politică partizană), primul șef de stat aparținând unei minorități etnice (și religioase) și al treilea locatar al Palatului Cotroceni din postcomunismul românesc. Pentru el au votat 6.288.769 (54,43%) dintre cei 11.719.344 de participanți, față de cei 5.264.383 (45,56%) de votanți ai lui Victor Ponta.

Reușind răsturnarea scorului în nu mai puțin de 9 județe pierdute în primul tur, Klaus Iohannis a ieșit victorios în 22 de județe plus Străinătatea, aici înregistrând și cea mai categorică victorie – 89,73%. Scoruri electorale majore, de peste 60% a obținut în 14 din cele 22 de județe câștigate.

Deși caracterul monocritic al funcției prezidențiale favorizează personalizarea disputei electorale și, ca atare, a opțiunilor de vot, alegerile din noiembrie 2014 s-au distins prin exacerbară laturii personale a competiției, confirmând încă odată nivelul slab al instituționalizării politicii românești. În același timp, eșecul premierului PSD în fața reprezentantului PNL, partid aflat la acel moment în opoziție parlamentară, a creat premisele readucerii României în situația de coabitare politică.

Cea de a opta ediție a alegerilor prezidențiale a avut loc în contextul unei confruntări acerbe între PSD și PNL. După o guvernare tensionată, dominată de dispute politice, de ample proteste de stradă, de un referendum pe tema justiției și a luptei împotriva corupției, precum și de succesiunea a trei premieri social-democrați⁴⁶, scrutinul din noiembrie 2019 a fost organizat de un guvern minoritar, rezultat al unei schimbări conjuncturale a majorității parlamentare. Astfel, cu doar câteva zile înainte de alegeri, guvernul PNL condus de Ludovic Orban a fost investit în plenul Parlamentului, cu sprijinul aleșilor social-democrați, înlocuind astfel guvernul interimar al PSD, condus de Viorica Dăncilă, demis în luna actombrie, prin moțiune de cenzură.

În competiția electorală s-au înscris 14 candidați, dintre care doi independenți și doi cu statut formal de independenți, dar cu susținere partizană. În pofida unei puternice polarizări politice, alegerile au avut un rezultat anunțat. Exceptând primul scrutin prezidențial din perioada postcomunistă, a fost cel mai previzibil moment electoral din istoria alegerilor prezidențiale de după 1990. Aceasta în condițiile în care principalii competitori au fost Klaus Iohannis, președintele în exercițiu, un actor care a reușit să-și conserve cota de popularitate în primul rând prin prisma atitudinii anti-PSD, și Viorica Dăncilă, președintă PSD, fostă prim-ministru, cu un capital imagologic negativ și fără forță de tracțiune electorală. Candidatura acesteia a fost mai degrabă o soluție de avarie pentru PSD, partid tributar cutoimei potrivit căreia candidatul la președinție este din interiorul formațiunii, în persoana liderului acesteia și afectat, totodată, de desprinderea unei grupări ce a constituit Partidul Pro România, condus de fostul premier Victor Ponta. Pierderea guvernării de către PSD, valul social de indignare și nemulțumire față de guvernele social-democrate (și mai ales față de inițiativele sale în domeniul justiției), reculul înregistrat de partid la alegerile europarlamentare din același an, precum și potențialul electoral limitat al candidatului au creat premisele unei victorii facile pentru candidatul susținut de PNL, în pofida fragmentării electoratului pe dreapta eșichierului politic (prin candidatura lui Dan Barna – Alianța USR-PLUS sau Theodor Paleologu – PMP).

Astfel, primul tur de scrutin, organizat în data de 10 noiembrie, a fost adjudecat de Klaus Iohannis, care a obținut 37,82% din voturile valabil exprimate, pe fondul unei participări electorale de 51,18% (9.359.673 de votanți). S-a înregistrat cea mai scăzută prezență la vot (după 1989) pentru alegerea președintelui României. Pe locul al doilea s-a situat Viorica Dăncilă, cu 22,26% din voturi, urmată de Dan Barna – 15,02%, Mircea Diaconu – 8,85%, Theodor Paleologu – 5,72% și Hunor Kelemen – 3,87%.

Candidatul PNL s-a impus în 31 de județe, inclusiv București și Străinătatea, în trei dintre acestea câștigând majoritatea absolută a voturilor (Alba-51,76%; Sibiu-66,74%, cel mai mare procent înregistrat; Străinătate-52,81%). Klaus Iohannis a câștigat în special în Banat și Transilvania, dar a obținut victorii importante și în Moldova. Candidata PSD a obținut victorii în nouă județe, toate considerate fiefuri social-democrate din Moldova și Muntenia (Argeș-30,88%; Buzău-34,56%; Dolj-36,87%; Giurgiu-42,85%; Gorj-37,54%; Ialomița-32,71%; Mehedinți-42,99%; Olt-42,99%; Teleorman-47,27%, cel mai mare procent).

Candidatul USR-PLUS s-a clasat al doilea, înaintea Vioricăi Dăncilă, în 5 județe și în circumscripția din afara țării, toate acestea fiind câștigate de Klaus Iohannis: Brașov-18,05%; Cluj-20,18%; Ilfov-19,46%; Sibiu-11,06%; Timiș-20,96%; Străinătate-27,66%. De asemenea, candidatul UDMR a obținut victorii categorice, surclasându-l pe Klaus Iohannis, în județele Covasna-61,39% și Harghita-77,73%, iar

46 Schimbările de guvern au survenit ca urmare a jocurilor politice din interiorul PSD, fiind expresia intereselor liderului și apropiaților săi, interese marcate de problemele din justiție.

în alte trei județe s-a plasat al doilea, în spatele candidatului liberal: Mureș-26,29%; Satu Mare-26,22%; Sălaj-17,82%.

Fără a aduce vreo surpriză și în lipsa oricărei confruntări/ dezbateri electorale directe între cei doi candidați, turul al doilea al alegerilor prezidențiale, desfășurat în data de 24 noiembrie, a consemnat victoria categorică a lui Klaus Iohannis. Candidatul PNL obținea, astfel, al doilea mandat, iar PSD avea, din nou, confirmarea inaccesibilității, devenită istorică, la funcția prezidențială. Pe fondul unei participări electorale de 54,86% (10.031.762 de alegători), președintele în exercițiu a fost reconfirmat în funcție de 6.509.135 de alegători (66,09%), impunându-se în 37 județe și în Străinătate. Klaus Iohannis a câștigat inclusiv în județe considerate fief PSD (Constanța-68,47%; Vaslui-54,14%; Vâlcea-53,59%; Vrancea-59,30%), iar în altele a obținut scoruri întâlnite doar la alegerile din 1990 (Alba-73,43%; Brașov-73,55%; Mureș-73,60%; Sibiu-85,28%; Timiș-76,32%; Străinătate-93,96%).

Candidata PSD a fost votată de 3.339.922 de cetățeni (33,91%), obținând cel mai slab scor al unui candidat PSD la turul II al alegerilor prezidențiale. Viorica Dăncilă s-a clasat pe primul loc în cinci județe (Giurgiu-54,82%; Gorj-51,90%; Mehedinți-51,97%; Olt-54,41%; Teleorman-59,17%).

* * *

În cele trei decenii de postcomunism, de experiență democratică și de practică electorală, România a înregistrat opt ediții ale alegerilor prezidențiale. Cu excepția scrutinului atipic din 1990, toate s-au desfășurat în două tururi. De fiecare dată, câștigătorul a fost reprezentantul unuia dintre marile partide politice ale momentului. Outsiderii, respectiv candidații partidelor mici sau cei independenți, au avut, întotdeauna, șanse reduse de acces în Palatul Cotroceni (sediul Administrației Prezidențiale).

În urma celor opt momente electorale, România a avut patru președinți. Unul dintre aceștia (Ion Iliescu) a deținut două mandate constituționale nesuccesive și un al treilea, mai scurt (doi ani), câștigat în mai 1990, din primul tur de scrutin, înaintea adoptării noii Constituții. Al doilea președinte (Emil Constantinescu) a avut un singur mandat, fiind singurul care nu a intrat în cursa electorală pentru reînnoirea acestuia. Ultimii doi președinți (Traian Băsescu și Klaus Iohannis) au câștigat competiția fiecare de câte două ori, fiind singurii cu două mandate succesive de către cinci ani. Adăugăm și faptul că Ion Iliescu (în 1994) și Traian Băsescu (în 2007 și 2012) au trecut prin procedura constituțională de suspendare a președintelui României, cel de-al doilea ajungând în fața votului popular, păstrându-și, de fiecare dată, mandatul.

Deși sistemul politic românesc nu este unul de tip prezidențial, iar șeful statului nu are foarte multe pârghii instituționale de putere⁴⁷, alegerea președintelui a generat întotdeauna o mare efuziune la nivelul societății (explicabilă, printre altele, prin personalizarea competiției, prin experiența comunistă sau prin tipul dominant al culturii politice, marcat de tradiția „liderului-tătuc”). Acest lucru a făcut ca alegerile prezidențiale, în special cel de-al doilea tur de scrutin, să cunoască cea mai consistentă participare electorală din experiența momentelor electorale ale postcomunismului românesc. Dacă pentru primul tur de scrutin prezența la vot a înregistrat o scădere constantă, din 1990 (86,19%) și până în 2019 (51,18%), în cazul turului decisiv, participarea a fost de fiecare dată ridicată (cu un minim de 54,86% în 2019 și un maxim de 75,90% în 1996).

---

47 Pentru o evaluare a puterii prezidențiale în România postcomunistă vezi Dan Pavel, „Prezidențialismul românesc și alegerile. De la Iliescu la Băsescu”, *Sfera politicii* 143 (2010): 3-12; Alexandru Radu, Daniel Buti, *Postcomunismul românesc. Sistemul politic: structură și funcționare* (București: Pro Universitaria, 2015).

Sprijinul electoral al candidaților prezidențiali – turul I

Candidat (afiliere)	1990	1992	1996	2000	2004	2009	2014	2019
Nuțu Anghelina (Indep.)	-	-	43.319 (0,34%)	-	-	-	-	-
George Crin L. Antonescu (PNL)	-	-	-	-	-	1.945.831 (20,02%)	-	-
Mirela M. Amariței (PRODEMO)	-	-	-	-	-	-	7.895 (0,08%)	-
Dan Barna (USRPLUS)	-	-	-	-	-	-	-	1.384.450 (15,02%)
John Banu (PNRo)	-	-	-	-	-	-	-	27.769 (0,30%)
George (Gigi) Becali (PNG-CD)	-	-	-	-	184.560 (1,77%)	186.390 (1,92%)	-	-
Marko Bella (UDMR)	-	-	-	-	533.446 (5,10%)	-	-	-
Traian Băsescu (AD.A./PD-L)	-	-	-	-	3.545.236 (33,92%)	3.153.640 (32,45%)	-	-
Grațiana-Elena Bărlă (Indep.)	-	-	-	61.455 (0,55%)	-	-	-	-
William Brînză (PER)	-	-	-	-	-	-	43.194 (0,45%)	-
Ramona Bruynseels (PPU-SL)	-	-	-	-	-	-	-	244.275 (2,65%)
Viorel Cataramă (DL)	-	-	-	-	-	-	-	48.662 (0,53%)
Remus Florinel Cernea (PV)	-	-	-	-	-	60.539 (0,62%)	-	-
Nicolae Cerweni (PLDR)	-	-	-	31.983 (0,29%)	-	-	-	-
Gheorghe Coriolan Ciuhandu (PNTCD)	-	-	-	-	198.394 (1,90%)	-	-	-
Emil Constantinescu (CDR)	-	3.717.006 (31,24%)	3.569.941 (28,22%)	-	-	-	-	-

Candidat (afiliere)	1990	1992	1996	2000	2004	2009	2014	2019
Radu Câmpeanu (PNL/ANLE)	1.529.498 (10,64%)	-	43.780 (0,35%)	-	-	-	-	-
Alexandru Cumpănașu (Indep.)	-	-	-	-	-	-	-	141.316 (11,53%)
Viorica Dănciă (PSD)	-	-	-	-	-	-	-	2.051.725 (22,26%)
Mircea Diaconu (ProR-ALDE)	-	-	-	-	-	-	-	815.201 (8,85%)
Dan Diaconescu (PP-DD)	-	-	-	-	-	-	382.526 (4,03%)	-
Gheorghe Dinu (Indep.)	-	-	-	-	113.321 (1,08%)	-	-	-
Caius Traian Dragomir (FSN-PD)	-	564.655 (4,74%)	-	-	-	-	-	-
Mircea Druc (Indep.)	-	326.866 (2,75%)	-	-	-	-	-	-
Gyorgy Frunda (UDMR)	-	-	761.411 (6,02%)	696.989 (6,22%)	-	-	-	-
Gheorghe Funar (PUNR/ Indep.)	-	1.294.388 (10,88%)	407.828 (3,22%)	-	-	-	45.405 (0,47%)	-
Mircea Dan Geană (PSD)	-	-	-	-	-	3.027.838 (31,15%)	-	-
Paul-Philippe Hohenzollern (PRN)	-	-	-	55.238 (0,49%)	-	-	-	-
Kelemen Hunor (UDMR)	-	-	-	-	-	372.764 (3,84%)	329.727 (3,47%)	357.014 (3,87%)
Ovidiu Cristian Iane (PER)	-	-	-	-	-	22.515 (0,23%)	-	-
Ion Iliescu (FSN/FDSN/PDSR)	12.232.498 (85,07%)	5.633.456 (47,34%)	4.081.093 (32,25%)	4.076.273 (36,35%)	-	-	-	-
Klaus Iohannis (PNL+PDL/PNL)	-	-	-	-	-	-	2.881.406 (30,37%)	3.8485.292 (37,82%)

Candidat (afiliere)	1990	1992	1996	2000	2004	2009	2014	2019
Cătălin Ivan (ADN)	-	-	-	-	-	-	-	32.787 (0,36%)
Constantin Mugur Isărescu (Indep.)	-	-	-	1.069.463 (9,54%)	-	-	-	-
Monica Macovei (Indep.)	-	-	-	-	-	-	421.648 (4,44%)	-
Gheorghe Eduard Manole (Indep.)	-	-	-	133.991 (1,19%)	-	34.189 (0,35%)	-	-
Nicolae Manolescu (ANL)	-	-	90.122 (0,71%)	-	-	-	-	-
Teodor Meleșcanu (ApR/Indep.)	-	-	-	214.642 (1,91%)	-	-	104.131 (1,09%)	-
Nicolae Militaru (Indep.)	-	-	28.311 (0,22%)	-	-	-	-	-
Marian Petre Miluț (PNȚCD/PAP)	-	-	-	-	43.378 (0,42%)	-	-	-
Tudor Mohora (PS)	-	-	160.387 (1,27%)	-	-	-	-	-
Constantin Mudava (Indep.)	-	-	39.477 (0,31%)	-	-	-	-	-
George Muntean (PPR)	-	-	54.218 (0,43%)	-	-	-	-	-
Ioan Mănzatu (PR)	-	362.485 (3,05%)	-	-	-	-	-	-
Constantin Niculescu (PNA)	-	-	30.045 (0,24%)	-	-	-	-	-
Adrian Năstase (PSD)	-	-	-	-	4.278.864 (40,94%)	-	-	-
Sorin Mircea Oprescu (Indep.)	-	-	-	-	-	309.764 (3,19%)	-	-
Teodor Paleologu (PMP)	-	-	-	-	-	-	-	527.098 (5,72%)

Candidat (afiliere)	1990	1992	1996	2000	2004	2009	2014	2019
Adrian Păunescu (PSM)	-	-	87.163 (0,69%)	-	-	-	-	-
Ninel Peia (NR)	-	-	-	-	-	-	-	30.884 (0,34%)
Victor Ponta (PSD-UNPR-PC)	-	-	-	-	-	-	3.836.093 (40,44%)	-
Ioan Pop de Popa (UNC)	-	-	59.752 (0,47%)	-	-	-	-	-
Constantin Ninel Potirică (Indep.)	-	-	-	-	-	21.306 (0,22%)	-	-
Sebastian Popescu (PNR)	-	-	-	-	-	-	-	30.850 (0,33%)
Călin Popescu-Tăriceanu (Indep.)	-	-	-	-	-	-	508.572 (5,36%)	-
Ion Rațiu (PNTCD)	617.007 (4,29%)	-	-	-	-	-	-	-
Petre Roman (USD/PD/APR)	-	-	2.598.545 (20,54%)	334.852 (2,99%)	140.702 (1,35%)	-	-	-
Constantin Rotaru (PAS)	-	-	-	-	-	43.684 (0,45%)	28.805 (0,36%)	-
Aurel Rădulescu (APCD)	-	-	-	-	35.455 (0,34%)	-	-	-
Bogdan Stanoevici (Indep.)	-	-	-	-	-	-	-	39.191 (0,43%)
Ion Sasu (PSM)	-	-	-	38.375 (0,34%)	-	-	-	-
Theodor Dumitru Stolojan (PNL)	-	-	-	1.321.420 (11,78%)	-	-	-	-
Corneliu Vadim Tudor (PRM)	-	-	597.508 (4,72%)	3.178.293 (28,34%)	1.313.714 (12,57%)	540.380 (5,56%)	349.416 (3,68%)	-
Ovidiu Tudorici (URR)	-	-	-	-	37.910 (0,36%)	-	-	-

Candidat (afiliere)	1990	1992	1996	2000	2004	2009	2014	2019
Alexandru Raj Tunaru (PTD)	-	-	-	-	27.225 (0,26%)	-	-	-
Elena Udrea (PMP)	-	-	-	-	-	-	493.376 (5,20%)	-
Szilágyi Zsolt (PPMT)	-	-	-	-	-	-	53.146 (0,56%)	-
TVVE	14.378.693	11.898.856	12.652.900	11.212.974	10.452.205	9.718.840	9.485.371	9.216.515

Sprijinul electoral al candidaților prezidențiali – turul II

Candidat	1990	1992	1996	2000	2004	2009	2014	2019
Traian Băsescu (AD.A./ PD-L)	-	-	-	-	5.126.794 (51,23%)	5.275.808 (50,33%)	-	-
Emil Constantinescu (CDR)	-	4.641.207 (38,57%)	7.057.906 (54,41%)	-	-	-	-	-
Viorica Dăncilă (PSD)	-	-	-	-	-	-	-	3.339.922 (33,91%)
Mircea Dan Geoană (PSD)	-	-	-	-	-	5.205.760 (49,67%)	-	-
Ion Iliescu (FDSN/PDSR)	-	7.393.429 (61,43%)	5.914.579 (45,59%)	6.696.623 (66,83%)	-	-	-	-
Klaus Iohannis (PNL+ PDL/PNL)	-	-	-	-	-	-	6.288.789 (54,43%)	6.509.135 (66,09%)
Adrian Năstase (PSD)	-	-	-	-	4.881.520 (48,77%)	-	-	-
Victor Ponta (PSD-UNPR-PC)	-	-	-	-	-	-	5.284.383 (45,74)	-
Corneliu Vadim Tudor (PRM)	-	-	-	3.324.247 (31,17%)	-	-	-	-
TVVE		12.034.636	12.972.485	10.028.870	10.008.314	10.481.568	11.553.152	9.849.057

BIBLIOGRAFIE

- Florin Abraham, *România de la comunism la capitalism* (București: Tritonic, 2005).
- Emil Constantinescu, *Timpul dărâmării, timpul zidirii*, vol. 1-4 (București: Universalia, 2002).
- Samuel P. Huntington, *The Third Wave. Democratisation in the Late Twentieth Century* (University of Oklahoma Press, 1993).
- Ion Iliescu, *Momente de istorie III. Documente, interviuri, comentarii – septembrie 1991-oktombrie 1992* (București: Enciclopedică, 1996).
- Arend Lijphart, *Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări* (Iași: Polirom, 2000).
- Dan Pavel, „Prezidențialismul românesc și alegerile. De la Iliescu la Bănescu”, *Sfera politicii* 143 (2010): 3-12.
- Dan Pavel, Iulia Huiu, „Nu putem reuși decât împreună”. *O istorie analitică a Convenției Democratice 1989-2000* (Iași: Polirom, 2003).
- Alexandru Radu, *Cum am fraudat alegerile!?* (București: Ziua, 2005).
- Alexandru Radu, Daniel Buti, *Postcomunismul românesc. Sistemul politic: structură și funcționare* (București: Pro Universitaria, 2015).
- Alexandru Radu, Ionel Fleșariu, Nicolae Sfăcăreanu (ed.), *Alegerile parlamentare și prezidențiale 2004. Reglementări juridice complete*, vol. I (București: Cartea Universitară, 2005).
- Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României* (București: Mașina de scris, 1995).
- Domnița Ștefănescu, *Doi ani din istoria României* (București: Mașina de scris, 1998).
- Ion Cristoiu, „Jirinovskizarea lui Ion Iliescu”, *Evenimentul zilei*, 13 noiembrie 1996.
- Cristian Tudor Popescu „Ion Iliescu – rictusul bolșevic”, *Adevărul*, 11 noiembrie 1996.
- Legea nr. 69/1992*, Monitorul Oficial al României, nr. 164/1992.
- Monitorul Oficial al României, an II, nr. 35 din 18 martie 1990.
- Rezultatul alegerilor din 20 mai 1990*, Monitorul Oficial al României, an. II, nr. 81-82 din 8 iunie 1990.